

„A sport elsősorban szellemi fogalom”

Dr. Gyetvai György, a JGyTF Testnevelés- és Sporttudományi Intézetének vezetője osztja meg velünk gondolatait

– Létezik a „jó tanuló-jó sportoló” kitüntetés. Az élsport hogyan egyeztethető össze a tanulással?

A jelen értelmisége életében nem játszik nagy szerepet a testkultúra, a mozgás.

Azt hiszem, hogy a fenti állításban szereplő fogalmak értelmezése már önmagában is bővebb megvilágítást érdemelne – és szükség is lenne rá ahhoz, hogy szembesüljünk a nem éppen rózsás helyzet kialakulásának előzményeivel és következményeivel -, mint amit jelenleg a terjedelmi lehetőségek biztosítanak.

Talán azt kellene megértenie mindenkinek, főleg azoknak, akik a felnövekvő ifjúság egészséges fejlődéséért a legtöbbet tehetik (elsősorban az állam felelős vezetőinek, politikusoknak, orvosoknak és pedagógusoknak), hogy az egyén fejlődése és a természeti-, társadalmi környezete között fennálló kapcsolat, kölcsönhatás a harmonikus fejlődés meghatározó jelentőségű tényezője. Amennyiben a fajfejlődés során kialakult környezeti viszonyok, arányok jelentősen megváltoznak, eltorzulnak az az egyén harmonikus fejlődését veszélyeztetni, testi és lelki egyen-

súlyának felbomlását eredményezheti.

Napjaink legnagyobb problémáját éppen az, a felgyorsult (technikai-tudományos haladás, civilizáció) változásokhoz való megfelelő alkalmazkodás hiánya, az ember pszichofiziológiai értékeinek csökkenése jelenti. A tudományos „eredmények” és a civilizáció reális ellentmondásokat rejt magában. A tudományos eredmények nyomán jelentősen átalakult az ember és környezete közötti kapcsolat, a gazdasági fejlődés nagymértékben megváltoztatta az ember élet- és munkakörülményeit, csökkentette a



A JGyTF Topolya sori épülete

létfeltételek megteremtéséhez szükséges fizikai munka izomenergia szükségletét és lehetővé tette a mozgásszegény életmód, mint civilizációs „vívmány” kialakulását.

De mi köze ennek az alapkérdéshez a testkultúrához, a mozgáshoz való viszonyuláshoz?

Szándékosan nem szűkítem le a problémát csak az értelmiségiek körére, mert a gyökerek sokkal szerteágazóbbak és a megoldás igénye szükségessé teszi az igazi okok feltárását.

A legfőbb okot abban vélem felfedezni, hogy az életfeltételekben végbement változások hatása a társadalom értékítéletében, a felnövekvő ifjúság nevelésében is megmutatkozott, a teljesítményértékrendben és a testkultúrában is kifejezésre jutott. Ennek megfelelően jelentősen megváltozott a testneveléssel, a testkultúrával szemben támasztott társadalmi igény. A fizikai képességek helyett egyre nagyobb szerepet kapott az elméleti feladatok megoldásához szükséges szellemi képességek fejlesztése. Ez természetes velejárója a fejlődésnek, de attól még az egyensúly felbomlásához vezet és ezt kezelni kellene. A testkultúra, a testezés napjainkban már nem a létfeltételek megteremtésének elengedhetetlen eszköze, hanem a testi és lelki egyensúly biztosításának feltétele. A fejlett kultúrával rendelkező országokban ezt felismerve, ennek figyelembevételével alakították ki iskoláik oktatási rendjét és infrastruktúráját, annak biztos tudatában, hogy az iskolában kialakított szokásrendszer hatással lesz az egész társadalom boldogulására.

A dolgok lényege tehát a felnövekvő ifjúság nevelésében ke-



resendő. Azok az egyetemisták és főiskolások, akik családi- és iskolai környezetükben pozitív élményekben részesültek és megfelelő ismeretekre tettek szert, keresik és meg is találják kialakult szokásrendszerük folytatásának lehetőségeit.

Ezzel szemben Magyarországra – minden jó szándékú intézkedés ellenére – a természeti környezet felelőtlen károsítása, az ember biológiai és mentális értékének nagymértékű csökkenése, a biológiai vagyoni elherdálása a jellemző.

E kérdéskörrel kapcsolatosan szeretnék idézni néhány gondolatot Szent-Györgyi Albert 1930-ban Szegeden elhangzott beszédéből, mely megállapítások ma még időszerűbbek, mint a beszéd elhangzása idején voltak.

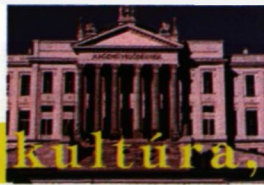
„Hazánk ma a legválságosabb óráit éli, melyekben szükség van fiaink minden szikrányi képességére, ha nem akarja, hogy neve az élők sorából kitoröltessék. Ez a súlyos megpróbáltatás iskolarendszerünk elé is egészen új célokat, követelményeket állít. Az iskola, mint az ifjúság, a jövő épí-

tője és formálója döntően szól bele nemzeti létért való küzdelmünk kimenetelébe.”

„A sport nemcsak testnevelés, hanem a léleknek is a legerőteljesebb s legnemesebb nevelő eszköze... A sport elsősorban szellemi fogalom. Egy sportcsapat a társadalom kicsinyített képe, a mérkőzés az életért való nemes küzdelem szimbóluma. Itt a játék alatt tanítja meg a sport az embert rövid idő alatt a legfontosabb polgári erényekre: az összetartásra, az önfeláldozásra, az egyéni érdek teljes alárendelésére, a kitartásra, a tettekészségre, a gyors elhatározásra, az önálló megítélésre, az abszolút tisztességre és mindenekelőtt a „fair play”, a nemes küzdelem szabályaira.

„Az iskolának végre meg kellene értenie, hogy alá kell magát rendelnie az állam céljainak. Az államnak pedig elsősorban tetterős polgárookra van szüksége, és ezeket az iskolának nevelnie és ez fontosabb, mint az összes rendhagyó ige, évszám és képlet együttvéve.”

„Egy ilyen új tanrendszerben a sportnak, mint a test és a testen



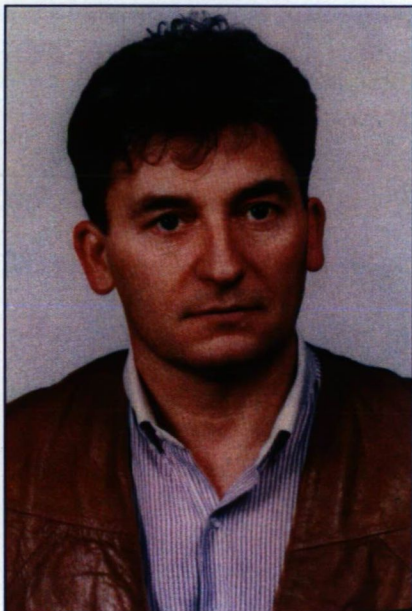
át a lélek nevelőjének tág tere kell, hogy nyíljkék, amely összhangban áll nem csak a pedagógia, de az egyszerű emberi ész és természet követelményeivel is. De ilyen reformot ne tessék tölünk várni; mi tanárok, tanítók és pedagógusok vagyunk, a mi szellemességünk a reform körül ki fog merülni abban, hogy még néhány tantárgyat beszorítottunk a tanrendbe. Mi, ha tornáról vagy sportról lesz szó, mindig csak azt fogjuk mondogatni, hogy nekünk a tanítás céljaira az ifjúság minden percére szükségünk van.”

„Egy ország jelene az államfő, egy ország jövője a kultuszminiszter kezében van. S így én nyugodtan gondolok a jövőre. Aki a kultuszminiszter úr írásait, beszédeit és alkotásait tanulmányozta, az nem kételkedhetik benne, hogy ő táglelkű, minden alkotásra készen álló feje a magyar nevelésnek és kultúrának, és felismerte azt az óriási perspektívát, amelyet a tanítás reformja hazánkban megnyithat.” Úgy gondolom, hogy az elmúlt évtizedek „eredményeit”, eredménytelenségét jól tükrözi Benedek György professzor 1990-

ben elhangzott beszéde: „Hazánkban tízévenként egy évvel romlik a férfiak várható élettartama, rohamosan fokozódik a középkorú népesség cardiovascularis morbiditása. Úgy tűnik, hogy az a bizonyos 22 milliárd dolláros adósság, amelyet a múltból örököltünk, az előttünk álló problémákat jelképező jéghegynek csak a csúcsa. A felszín alatt egy fizikailag és mentálisan súlyos károsodást szenvedett népesség szolgáltatja az igaz problémát, amivel jelenleg szembe kell nézni.”

„Az értelmiség a fejlett világ mozgatója”

Szabó József, a JATE Testnevelési Tanszékének vezetője



A jelen értelmisége életében nem játszik túl nagy szerepet a testkultúra, a mozgás. Hogyan lehet összeegyeztetni a város és egyetem kulturális életét, e téren jelentkező szándékait?

199-ben ünnepelte a FISU megalakulásának 50-ik évfordulóját Mallorcán és itt rendezték a XX.

Universiade nyári versenyait július elején. Az egyetemi-főiskolai sport töretlen fejlődését mutatja az, hogy míg 1957-ben az első Universiadén 36 ország 965 sportoló hallgatója vett részt, addig 1999-ben nem hivatalos adatok szerint több mint 150 ország 6000-nél több versenyzője szerepelt a 14 sportágban megrendezett „kis-olimpiának” is nevezett versenysorozaton.

A sport világversenyein világosan látható az a tendencia - beleértve az olimpiákra történő kandidálást is -, hogy ezek elnyerésének alapvető feltételeit (olimpiai falu, sportlétesítmények) zömében egyetemi városokban teremtik meg. A lakásokból hallgatói szállás lesz, míg a létesítményeket a nagy hallgatói létszámokkal működő egyetemek használják és természetesen hétvégén és a tanításon kívüli időszakban a helyi lakosság.

Ezek a feltételek egyébként

a hallgatók „megszerzésének és megtartásának, valamint kívánatos életminőségének” is alapvető tényezői a nyugati egyetemeken. Az is tény, hogy ezeket a sportlétesítményeket az egyetemek tartják fenn sok esetben magas szintű sporttevékenységgel együtt (lásd: amerikai egyetemi kosárlabda és atlétika, vagy az angol evezős csapatok). A külön szolgáltatásokért a hallgató külön is fizet, de az alapvető életminőséghez szükséges sportolási feltételek rendelkezésre állnak (atlétikai pálya, kosárlabda terem, uszoda).

A külön egyetemi bajnokságok pedig a hallgatók széles rétegét mozgatják meg, külön emelve az adott intézmény presztizsét is egy-egy kiváló eredmény vagy kiváló sportoló megszerzése esetében. Külön harc folyik azért az intézmények között, hogy milyen ösztöndíjakat ajánljanak fel a kiváló sporto-